

АНТРОПОЛОГІЧНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЇ

Загрійчук І., Український державний університет залізничного транспорту (Харків),
email zagrij@yahoo.com, orcid 0000-0002-0319-3675.

Мова йде про новий етап у розвитку людини, коли в поле зору соціального суб'єкта потрапляє природне довкілля, що стає предметом усвідомлення, як складова частина людської сутності.

Ключові слова: антропологічна складова, екологія, людська сутність, соціальний суб'єкт.

ANTHROPOLOGICAL COMPONENT OF MODERN EKOLOGY

Zagriichuk I., Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv), email
zagrij@yahoo.com, orcid 0000-0002-0319-3675.

The article deals a new stage in human development, when the natural environment enters the field of vision of a social subject, which becomes an object of awareness, as an integral part of human essence.

Key words: anthropological component, ecology, human essence, social subject.

Були часи, коли людина користувалась природними багатствами особливо не задумуючись над станом та перспективами довкілля, яке сприймалось як певний дар. Здавалось, що природа, те, що існує при роді, при племені, існувало і буде існувати вічно, або, принаймні, було створене вищою силою і надане в розпорядження людини допоки вона буде існувати, тобто до другого пришествя.

Розвиваючись, розширюючи свої індивідуальні і колективні можливості, людина опановувала світ як в його чисто людському вимірі, так і, пізнаючи своє природне оточення. Правда, щодо останнього, то довкілля її цікавило виключно з позиції комори, з якої можна черпати необхідні для існування засоби, як у формі їжі, так і у формі предметів іншого гатунку. І хоч сприйняття природи первісною людиною було антропоморфним, вона переносила своє усвідомлення родових стосунків на усвідомлення довкілля, проте про можливе вичерпання ресурсів природи для підтримання власного існування не йшлося.

Вважалось, часто на підсвідомості, що «комора» — це «ріг достатку», який невідомо хто поповнює, а значить він невичерпний. В далекі від нас часи, коли людина вела кочове життя, цей спосіб буття наших пращурів не був у повній мірі свідомим. Переходити з місця на місце їх змушувало вичерпання на території тимчасового осідку необхідних засобів для існування. «Витоптана» земля після чергової міграції поступово відновлювалась і знову «ріг достатку» можна було використовувати як черговий дарунок долі.

З плином часу, коли проходили роки і століття, людина навчилася існувати навіть в умовах, які раніше не просто вважались непридатними для проживання, а й насправді були такими в силу не лише відсутності на окремих територіях природних ресурсів, але й клімату, до якого їй пристосуватись без наявності відповідного одягу та певних технічних засобів було неможливо. Як непомірний холод, так і виснажлива жара окреслювали межі людського розселення на планеті.

Новий час, який приніс із собою індустріалізацію, розширив ареал людського існування. З допомогою технічних засобів людина не лише освоїла раніше непридатні для існування території суші, але й світовий океан і навіть вийшла в космос. Та, не дивлячись на технічну оснащеність, виявилось, що при бурхливому рості народонаселення планети деяких видів природних ресурсів катастрофічно не вистачає. Це стосується їжі, прісної води, деяких корисних копалин і т. п. А стосовно останніх, то розрахунки вчених показують, що багато яких видів вистачить всього на кілька десятиліть.

Перед людиною виникла загроза зникнення, якщо не будуть винайдені ресурси для продовження життя на планеті. Питанням життя і смерті стало піклування про раціональне використання усіх багатств, які необхідні для продовження та розвитку людської цивілізації. Чи не вперше в історії постало питання про природу, як органічну частину самої людини, як складову частину самої людської сутності.

З того часу, як була усвідомлена проблема обмеженості природних ресурсів, природа поступово стала перетворюватись із даності в предмет піклування та творення людиною передумов власного існування. Вона перестала бути виключно даром, чимось само собою зрозумілим. Відтепер вона стала частиною самовідтворення людини.

Якщо, наприклад, забезпечення людської цивілізації прісною водою ще можна здійснити через оптимальне її використання, чи опріснення морської або океанської води, якої є і, сподіваємось, залишиться вдосталь, то забезпечення енергоресурсами та корисними копалинами — завдання більш складне і, інколи здається, що його вирішити практично неможливо. Проте деякі надії все ж є і вони пов'язані з освоєнням інших планет сонячної системи.

Але, окрім виснаження природних ресурсів, людська цивілізація сьогодні не менше потерпає від забруднення навколишнього середовища, результатом чого є погіршення стану здоров'я нашого сучасника та поява хвороб, що безпосередньо пов'язані з погіршенням екології. Частіше всього — це генні мутації, які нині все частіше зустрічаються у новонароджених.

Причиною погіршення стану довкілля є, звичайно ж, виробнича діяльність людини, але не лише вона. Хоч, правду кажучи, техногенний вплив на навколишнє середовище

залишається найбільш загрозливим. Природоохоронні заходи, які проводяться виробничими підприємствами та урядами, дають певні результати, однак стан ґрунтів, води та повітря весь час погіршується, що становить не меншу загрозу людській цивілізації, ніж вичерпання природних ресурсів.

На жаль, забруднення сьогодні, в значній мірі, обумовлене халатним ставленням до природи не лише виробників, але й пересічних громадян. Засмічення довкілля можна було б значно зменшити, якби екологічна свідомість суспільства в цілому була на вищому, ніж сьогодні, рівні. Очевидно, що покращення стану навколишнього середовища залежить від «екологічної гігієни» кожного в будь-якому місці, в тому числі і в побуті. Для прикладу наведу гостро усвідомлену на сьогоднішній день проблему сортування побутових відходів та побудову сміттєпереробних заводів, що суттєво могло б оздоровити довкілля.

Отже, на атмосферу сьогодні впливають не лише потужні машини та механізми своїми викидами та відходами виробництва, але й кожний громадянин, який не усвідомив екологічних загроз, не сформував свою екологічну свідомість та не дотримується норм екологічної безпеки не лише на виробництві, але й у побуті, у процесі своєї щоденної життєдіяльності. Сьогодні людська цивілізація досягла такого рівня розвитку, коли людина, у її ж інтересах, не повинна залишатись байдужою до довкілля. Воно стало частиною людської культури. Людина перетворилась у геологічну силу і перед нею руба постало питання — зберегти природу або загинути. Саме в таких умовах виникла сучасна екологія, яка не є чисто технічною дисципліною. Вона не є інструментом перетворення природи в її незалежності від людини.

Сучасна екологія «втягує» природу в життєвий процес суспільства, розглядає її як частину людського істота, піклування про яку є піклуванням про людину. Без свідомого відтворення та розвитку природи сьогодні неможливим є розвиток та вдосконалення людини.